

Tür: Araştırma Makalesi

Kabul Tarihi: 17 Aralık 2024

Gönderim Tarihi: 21 Kasım 2024

Yayımlanma Tarihi: 26 Aralık 2024

Atıf Künyesi: Karakoç, Şafak (2024), "Ahmet Haşim'in Nesirlerinde Tenkit",
International Journal of Turkish Academic Studies (TURAS), C. 5, S. 2, s. 38-55

"AHMET HAŞİM'İN NESİRLERİNDE TENKİT"

Şafak KARAKOÇ¹

 [10.54566/turas.1589324](https://doi.org/10.54566/turas.1589324)

ÖZ

Ahmet Haşim, şairliği ile şöhret kazanmış olsa da çeşitli gazete ve dergilerde yazdığı düzyazılarında tenkit başlığında toplanılabilecek birçok yazı kaleme almıştır. Bu yazılar Ahmet Haşim'in psikolojik durumuyla beraber değerlendirildiği zaman onun kırılğan mizacının tenkit anlayışında büyük oranda etkili olduğunu göstermektedir. Bu kırılğan mizacının yanında Ahmet Haşim'in Galatasaray yıllarından itibaren şairliğine yönelik sert eleştirilere maruz kalmasının ve bunların bazılarının alaylı saldırılara kadar ulaşmasının, yazarın tenkit anlayışını şekillendiren unsurlardandır. Bu sayede Ahmet Haşim, tenkit türü üzerinde düşünmüş ve tenkidin nasıl olması gerektiğini nesirlerinde açıklamıştır. Ancak

¹ Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, ksafak622@gmail.com, [ORCID](https://orcid.org/0000-0003-2063-4716) 0000-0003-2063-4716

yazarın fikir dünyasında düşünceleri sürekli değiştiği için Ahmet Haşim'in zaman zaman söyledikleri birbiri ile çelişmektedir.

Ahmet Haşim'in tenkitleri teorik ve pratik tenkitlerden oluşmaktadır. Onun nesirlerine bakıldığı zaman tenkit ettiği konular yalnızca edebiyat ile sınırlı olmamıştır. Güzel sanatlar, mimari, bilim ve teknik, sinema gibi birçok alanda yazdıkları yazarın hemen her konuya olan merakından ileri gelmektedir. Bu makalede Ahmet Haşim'in tenkit anlayışı ve nesirlerindeki tenkit konusu ele alınmıştır.

Anahtar Sözcükler: Ahmet Haşim, Tenkit, Nesir, Şair, Şiir.

CRITICISM IN AHMET HAŞİM'S PROSE WRITTEN

ABSTRACT

Although Ahmet Haşim gained fame with his poems, he wrote many articles that can be classified as criticism in his prose works in various newspapers and magazines, when these writings are evaluated together with Ahmet Haşim's psychological state, they show that his fragile temperament has a great impact on his understanding of criticism. In addition to this fragile temperament, the fact that Ahmet Haşim has been subjected to harsh criticism about his poems since his Galatasary years, some of which even even reached sarcastic attacks is one of the factors that shape the author's understanding of criticism. In this way, Ahmet Haşim thought about the type of criticism and explained how criticism should be in his prose. However, since the author's thought are constantly changing in his world of ideas, what Ahmet Haşim says sometimes contradict each other.

Haşim's criticisms consist of theoretical and practical criticisms. When we look at his prose writings, the subjects he criticized were not limited to literature. His writings in many fields such as fine arts, architecture, science and technology, and cinema stem from the author's curiosity in almost every subject. In this article, Ahmet Haşim's understanding of criticism and the subject of criticism in his prose are discussed.

Keywords: Ahmet Haşim, Criticism, Prose, Poet, Poem.

GİRİŞ

Türk edebiyatında tenkit türünün Tanzimat'tan itibaren aşama aşama gelişim gösterdiği görülür. Batılı anlamda tenkidin bir tür olarak literatüre yerleşmesi ise Servet-i Fünun dönemine tekabül eder. Türk edebiyatında tenkit türünün gelişim safhasına bakıldığı

Cilt/Volume 5, Sayı/Issue 2, 2024

zaman tenkide dair teorik metinlerden ziyade genellikle pratik tenkidin yaygın olduğu görülür. Bu nedenle Türk edebiyatında teorik tenkit türü Batıya göre daha az gelişmiştir denilebilir. Batıda her konuda teoriler üretilebiliyorken Türk edebiyatında genellikle eserler ve yazarlar üzerinden tartışmalar yapılmaktadır (Karakoç, 2020: 154). Orhan Okay'a göre tenkit her zaman olumsuz meyillidir (Demirci, 2017: 558). Özellikle Tanzimat'tan sonra gelişen kalem kavgaları, Türk edebiyatında tenkidin eserden çok yazarlara yönelik yapıldığını gösterir.

Ahmet Haşim (d.1884- ö.1933), Türk edebiyatında şairliğiyle şöhret kazanmış olsa da nesirleri ile de başarılı örnekler vermiştir. Üç nesir kitabı *Bize Göre* (1928), *Gurebahâne-i Laklakan* (1928) ve *Frankfurt Seyahatnamesi* (1933) çeşitli dergi, gazetede gibi süreli yayınlarda yer alan deneme tarzında yazılardan derlenmiştir. Bu yazılarda Ahmet Haşim çeşitli konulara temas etmiştir. Bunlardan birisi de tenkit konusunda yazdığı yazılardır. Çünkü o; şair, nâsir, sanatçı olduğu kadar tenkitçidir de. Bu tenkitlerinde onun bazen oldukça saldırgan bazen de soğukkanlı olduğu gözlerden kaçmamaktadır. Şairin tenkit konusunda verdiği örnekler bakımından onun Türk tenkit tarihinde göz ardı edilemeyecek bir önemi vardır. Çünkü Ahmet Haşim'in tenkitçiliğinde yalnızca dil ve edebiyat yer almaz. Dönem aydınlarının tebarüz eden genel bir özelliği olarak sanatın hemen her alanında olduğu gibi bilim ve teknik gibi birçok sahada da Ahmet Haşim'in bir fikri vardır. Bu çalışma Ahmet Haşim'in tenkit anlayışına odaklanmakta, Türk tenkit tarihindeki yerine de temas etmek amacıyla nesirlerindeki tenkitleri ele almaktadır. Çalışmada Ahmet Haşim'in tenkit yazıları ve bu tenkitler sonucunda giriştiği münakaşalara ancak ana fikrin dışına çıkmamak suretiyle değinilmiştir.

AHMET HAŞİM'İN NESİRLERİNDE TENKİT

Tenkrit

Ahmet Haşim, tenkit konusunda görüşler beyan ederek asıl tenkidin nasıl kaleme alınması gerektiği üzerinde düşünür. Ona göre bir münekkit toplum için önemlidir. Zira münekkidin görevi her insanî becerinin gelişimini haykırır. Yazar bu durumu çok önemli görür ve "Her sabah, insana hayvan olmadığını hatırlatıyor" diyerek tenkitçinin ne kadar önemli bir iş yaptığının altını çizer (Ahmet Haşim, 2014: 23). Ancak ona göre toplum münekkidin değerini bilememekte ve kendilerini taşla, sopayla uzaklaştırmaktadır. Özellikle 1910'dan sonra Türk tenkit tarihi incelendiğinde Yakup Kadri, Ali Canip, Hamdullah Suphi, Mehmet Fuat Köprülü, Müfid Ratib, Şehabettin Süleyman gibi polemikçi yazarların tenkidi "itiraz-cevap" şeklinde ilerletmeleri Ahmet Haşim'i ürkütmüş olabilir. Halbuki yazar, tenkidi edebiyata en yakın sayılan tür olarak niteler. Henri de Régnier'den söz eden bir yazısında "Régnier'in tenkit türü içerisinde değerlendirilebilecek

Cilt/Volume 5, Sayı/Issue 2, 2024

olan *Simalar ve Tabiatlar* adlı eserinin ne Taine'nin ne de Anatole France'nin tenkidine benzediğini söylemesi, Ahmet Haşim'in tenkit türündeki yabancı kaynakları da takip etmesi bakımından önemlidir. Ahmet Haşim'in birçok hücumu maruz kalması ve bunların çoğunda şahsının hedef alınması, onun tenkit anlayışı konusunda saldırgan bir tavra bürünmesine neden olur. Bu nedenle onun tenkit konusundaki görüşleri reaksiyonel bir tavır neticesinde gerçekleştiği söylenebilir. Ali Canip Yöntem, Ahmet Haşim'in kuvvetini eksantiristeye'den aldığını söyler. O, başkasının kara dediğine beyaz, mor dediğine sarı dediği için suçlanmaktadır. Ali Canip, bunun Haşim'in şöhreti ile bir ilişkisinin olmadığını söyler. Ona göre bir sanatçı asla garip görünmeye çalışmakla sanatkar olamaz (Sevgi ve Özcan 1995: 549). Hikmet Feridun 1934 yılında *Akşam* gazetesinde yazdığı bir yazıda Haşim'in dilinin kılıç gibi keskin olduğunu söyler. Bu dil karşısında da dönemin münekkitleri Haşim'e büyük saygı duyarlar. Bu nedenle Haşim'in keskin dilinden ürken münekkitler, Yahya Kemal'e saldırırlar. Feridun'a göre ancak bu sayede Haşim'in dilinden kurtulmayı başarırlar (Hikmet Feridun, 1934: 3).

Türk edebiyatında tenkitin seyrine bakıldığında zaman teorik tenkidin yerine pratik tenkidin daha ön planda olduğu görülür. Ahmet Haşim'in tenkit anlayışında da bu durum değişmez. Çünkü kendisine yönelik olumsuz ve yıkıcı eleştiriler yüzünden yazar, bu eleştirilere aynı üslupla karşılık verme ihtiyacı hisseder. Bu nedenle o, tenkidin ne olması gerektiğini uzun uzadıya düşünmüştür. Onun *Dergâh* dergisinde yayımlanan "Bir Günün Sonunda Arzu" adlı şiiri alaylı tenkitlere maruz kalmış, bu tenkitlerin bazılarında şairin şahsı ve etnik kökeni hedef alınmıştır. Bazı kaynaklar Ahmet Haşim ve ailesinin Arap olduğuna dair kesin bir bilginin olmadığını öne sürmekle beraber o, kendisine "Arap" denilmesinden rahatsızlık duyar. (Tural, 2013: 108).

Ahmet Haşim, söz konusu şiirine yönelik eleştirilere "Şiirde Mana" başlıklı bir yazı yazarak cevap verir. O, esasen şiirin tamamen anlamsız olmasını değil anlamın şiirin büyüsinün önüne geçmemesi gerektiğini kastetmek istemiştir (Okay, 2018: 115).

Türk Dili

Şiirlerinde oldukça ağır bir dil kullanan Ahmet Haşim, konuşma dili ve yazı dili olmak üzere bir ayrıma gider. Birçok yazısı gibi dil hakkındaki yazılarının büyük çoğunluğu da günlük hayatında başına gelen olayların neticesinde kaleme alınmıştır. Söz gelimi "Sinema Türkçesi" başlıklı yazısını bir sinemanın önünden geçerken Fransızca "vertige" kelimesinin yanlış bir tercüme ile yazılması sonucu kaleme almıştır. Yazar, ne kadar süslü bir dil kullanmış olsa da dil devrimini çok yararlı görür. Yazılarında bunun faydalarını yer yer dile getirir. Bunlardan birisi de "Lisan İmanı" başlıklı yazısıdır. Bu yazıda o, yeni harfler sayesinde Türkçenin sade ve medenî bir dil hüviyeti kazandığını dile getirir. Ahmet Haşim,

Cilt/Volume 5, Sayı/Issue 2, 2024

yeni harflerin en önemli yararlarından birisini de Avrupa seyahati sırasında fark etmiştir. “Sağdan Yazı” başlıklı yazısında bunu açıkça dile getirir. Paris’te defterine bir şey yazdığı sırada sağdan yazıya başlıyor olması bir alay konusu haline gelmiş, Haşim bundan utanç duymuştur. (Enginün ve Kerman 2, 2014: 17). Ona göre Latin harfleri Türkçenin ne kadar kolay okunur ve yazılır bil dil olduğunu ortaya koymuştur. Eski harfler belli başlı harfleri boğazdan, gırtlaktan, genizden olmak üzere mahreçli okunmasını gerektirir. Yeni harflerle birlikte bütün mahreci boğaz ve burun olan harflerle yazılan kelimeler, yeni alfabe klavyesinde kendini işittirmek için ses bulamamaktadır. Ahmet Haşim Türkçedeki yabancı kelimelerin bilinçsiz kullanılmasını da tenkit eder. “Bir Türk için Türkçe yazmak kadar kolay ve tabîi ne olabilir?” diye düşünür. Türkçe artık fikirlerimizi ifade etmekte güçlük çekmektedir. Ona göre bunun nedeni dile Arapça ve Acemce kelimelerin nüfuz etmesidir (Ahmet Haşim, 2014: 118).

Kelimeler

Şair, kelimeler üzerine düşünmüş, nesirlerinde de bu konuya sık sık değinmiştir. Ona göre kelimeler başlı başına bir fayda ve zevktir. Esasen elimizdeki kelimeler bir eserin icadı sayılır. Bir kelimenin icadı bir şiirin icat ve telifinden daha az doğal sayılmamalıdır. Yeni bir kelimenin icadı güç olsa da imkânsız değildir. Şiir gibi kelimelerin de üretilmesi birtakım kurallara bağlıdır. Ahmet Haşim bu yüzden şiir ve kelimeyi eşdeğer görür. Dilini yeni ve ahenkli kelimeler ile zenginleştirenleri büyük bir sanatkâr kabul eder. O, Shakespeare’in büyük bir üne sahip olmasını kendi dilini yüceltmesine bağlar. Ona göre kelimedede bir harfi değiştirmek bazen kelimenin sakladığı bütün manzara âlemini ve bütün renk tesirlerini bozmak demektir (Ahmet Haşim, 2019: 126). “Kelimeler hususî bir musiki âleti gibi bir milletin babalardan gelen en eski seslerini saklar” diyerek kelimelerin tarihi süreç içerisindeki önemine vurgu yapar.

İmla Meselesi

İmla meselesi üzerinde de düşünen yazar, imlaya şekil verenlerin şairler ve edipler olduğunu söyler. Ancak o, bu işaretlerin de düzenli kullanılmasını ister. Nitekim yazara göre bu işaretlerin tek bir amacı vardır, o da okuyuşu düzeltmek ve aynı zamanda düşüncenin anlaşılmasını kolaylaştırmaktır. O, son zamanlarda bu işaretlerin düzensiz kullanılmasını bahçelerdeki zararlı otlara benzetir (Ahmet Haşim, 2014: 150). Ahmet Haşim, telaffuz konusunda her milletin kendi dil kurallarına göre telaffuzu belirleyeceğine inanır. Eleştirmene göre bu her dilde böyle olmaktadır. Bir milletin dili, yabancı bir kelimeyi kendi söyleyiş tarzına göre telaffuzuna uydurmalıdır.

Resim

Ahmet Haşim'in dışarıdaki hayata karşı seyirci bir tavrı vardır. Tıpkı çay içerken Çin kâsesini tercih ediyorsa şiiri de sırf aynı lezzet ihtiyacıyla yazdığını söyler (Yumuşak, 2012: 111). Yazarın bu yaklaşımı yalnızca şiire değil bütün güzel sanatlara yöneliktir. Onun "Onun Ressamlarımız Hakkında Bir Mütalaa" başlıklı yazısı güzel sanatların hepsine aynı bir ihtiyaç ile (estetik haz) baktığının bir başka delilidir. O, bu yazısında sanatçının beklentilerini ve halkın sanata bakışını da sorgular. Bu metin aynı zamanda poetik bir nitelik taşır (Yüce, 2020: 399). Yazar, hem Avrupa seyahatleri sırasında hem de Türkiye'de bulunduğu sıralarda pek çok resim sergisine gitmiş ve bu sergiler hakkında da yazılar kaleme almıştır. Söz gelişi Galatasaray mektebinde açılan resim sergisine gitmiş olmayı hayatının son günlerine ait önemli olaylardan sayar (Ahmet Haşim, 2019: 110). Bu sergiye yazar, sergide geçirdiği gün görüş ve duyusunda eksik kalan yerleri ertesi gün tamamlayabilmek amacıyla dört gün gitmiştir. Ona göre resim sergileri arı kovanları gibi ruhların küme hâlinde yaşadığı yerlerdir. Şiir gibi bizde resim alanının şeceresinin uzun olmadığını düşünür. Ona göre oyuncunun atası Karagöz ise ressamın atası da "hattat"tır. Ahmet Haşim, birçok ressamla dost olduğunu söylemektedir. Bununla kendini şerefli sayar. Çoğu kez de onlarla fikirleri, çalışma yöntemleri hakkında sohbetler eder. Ancak ressamın resmin bir dili olduğundan habersiz olmalarından yakınır. Yazarın "Ressam Yetiştirmek Usûlü" başlıklı yazısı üzerine dönemin ünlü ressamlarından Namık İsmail'le aralarında bir münakaşa da yaşanır. Ahmet Haşim, ressamın resmin bizde ilerlememesinin nedenini kendilerinde aramak yerine başkalarında aramalarını eleştirir. Çünkü hiçbir yerde, hiçbir devirde sanatkâra vücut veren halkın rağbeti ve müzaheretini olmamıştır (Ahmet Haşim, 2019: 135).

Mimari

Ahmet Haşim, asrının kendine mahsus bir mimarisinin olmadığı ve olmasının da mümkün olmadığını söyler. Ancak bunu herkes bilmemektedir. Şimdiki memleketlerde mimari yapımında kullanılan mermerlerin aciz ellerin çekici altında kanamakta ve eski üstat ellerini anarak ağlamaktadırlar. Yazara göre bugünün taş hayat veren ustaları iki üç asır evvel gelip giden saf ustalara çırak olmaya bile layık değildirler. Süleymaniye'nin düşen taşlarını düştüğü yerden kaldırıp yerine koyacak hünerli bir el yoktur. Yazar, Mimar Sinan'ın eserlerine karşı hayran olmayı bile yaşayan en büyük mimar için büyük bir şeref sayar (Ahmet Haşim, 2019: 57). Ahmet Haşim, mimaride yaşanan bu çirkinliği çağın toplumunun estetik güzellikten hiçbir şey anlamamasına bağlar. Mimari, sanattan ziyade hayat, gelenek ve göreneklere barındırır. Eskiden din imanı çok kuvvetli olduğu için

mimarinin de en büyük şaheserleri mabetler ve merkatlardır.²

Ahmet Haşim mimarinin artık Çin ve Hindistan gibi uzak ülkelerde aranılması gerektiğini dile getirir. Ona göre otel, okul, iskele, banka gibi yapılarımızın “Türk mimarı” sayılmaması gerekir. Eleştirmen “Bu çirkin taş yığınları gerçekten Türk mimarisi midir” diye düşünür (Ahmet Haşim, 2019: 60). Ona göre mimari hayatı ve adetleri örnek alır (Demirci, 2017: 320). Bu nedenle mimari ile birlikte toplum yaşamına da eleştiri getirilir. Bilindiği gibi Ahmet Haşim’in poetikasında güzellik önemlidir. Bunun için yazarın çirkin gördüğü hiçbir şeye tahammülü yoktur. Söz gelişi Yenicami’nin arkasındaki meydanda çirkin bir görüntüye sahip olduğu için yıkılan baraka türü yapıların yerine yapılan bahçe Ahmet Haşim’e yıkıntı bile daha güzel görünmektedir (Ahmet Haşim, 2014: 192).

Edebiyat ve Sanat

Demirci, Ahmet Haşim’in edebiyatla ilgili olan görüşlerinin onun sanat ve dil ile olan görüşleriyle bağlantılı olduğunu söyler. Bu nedenle o, yazarın edebiyatın anlamı, amacı gibi işlevlerinden çok Türk ve dünya edebiyatı ile ilgili olan değerlendirmeleri üzerinde durmuştur (Demirci, 2017: 136). Ancak yazarın edebiyatın işlevi hususunda yazdıkları dikkate değerdir. Ona göre edebiyat kelimesi yalnızca şair, hikâyeci veya tiyatrocuların hayallerine işaret etmez. Edebiyat, her disiplin gibi sosyal hayatın bir unsurudur. Tabiat ve cemiyet yasaları iki sahada, aynı surette hükmünü icap eder. Edebiyat sınırlı bir zümreye hitap etmez. Bir bakıma hava gibi hepimizi kuşatır. Bu nedenle ciğerlerimizin gıdasını yarı yarıya edebiyat sağlar (Ahmet Haşim, 2014: 109). Ona göre edebiyat her şeyden önce özgün olmalıdır ve taklide meydan vermemelidir. Edebiyat ayrıca bir fikir sanatı olmaktan ziyade bir lafız sanatıdır. Batı edebiyatı ile yakından ilgilenen Ahmet Haşim, Türk edebiyatını da Batıya göre yorumlamıştır. Türk edebiyatının gidişatı hakkında yorumlar yapan yazar, bazen de kendisi ile yapılan mülakatlarda bu soruya “Bilmiyorum” diyerek susmayı tercih eder (Karadere, 2020: 322).

² Haşim’in bu düşünceleri bir münakaşaya da sebep olmuş Mimar Ali Rıza tarafından bir makale ile bu sorunda mimarların bir suçu olmadığı dile getirilmiş ve Haşim’e şöyle çağrıda bulunulmuştur: “Eğer Haşim Beyefendi, bize takip edilecek daha iyi bir yol gösteremezseniz rica ederim makalenizin tesirini tahfif edecek bir şey yazın. Çünkü zaten şimdiye kadar ‘binalarınızı camie benzeteceğinize şunlara benzetin’ diyenler vardı ve ‘güzel bina’ diye gösterdikleri de Rönesans taslağı tatlı su mebânisi idi. Bu zevat makalenizi yanlış anlayarak bu sefer daha cesurane idare-i kelâm etmeğe başlamışlardır. Bâki hürmetler dilerim.” (Enginün ve Kerman 3, 2019: 56).

Edebi Türler

Ahmet Haşim edebi türler hakkında pek bir şey yazmamıştır. Esasen o, türleri doğrudan ayıran bir yazı da kaleme almamıştır. Ancak sık sık şiir ve nesrin ayrı türler olacağını vurgular. Millî “Türk Şairi Mehmet Emin” başlıklı yazısında bu konu ile ilgili şunları söyler: “Nesir ve şiir, bir başka vesile ile de söylediğimiz gibi, iki ayrı şeydir. Nesir, fikri nakletmeğe mahsus bir vasıta. Fikirsiz nesrin bir günlük hayatı bile yoktur. Gazete nesri gibi. Şiir ise bir vasıta değil, bir gayedir. Bu, kelimelerin şarkısı, kelimelerin neşesi, kelimelerin raksıdır” (Ahmet Haşim, 2014: 220). Haşim’in 1931 yılında yazdığı mektubunda Ali Naci’ye geçmiş bir olayın anlatımında şairane cümleler uydurmak için, muhayyilenin ikide bir müdahalesi bir zarardır diyerek esasında nesre bakışını da açıklar. Necati Tonga’ya göre bu mektubun asıl önemi yazarın nesir açısından söylediği cümlelerden kaynaklanır (Tonga, 2020). Ancak Ahmet Haşim’in nesrine bakıldığı zaman yazarın her ne kadar şiir ile nesri birbirinden kesin sınırlarla ayırdığını söylemiş olsa da nesirlerinin birçoğu mensur şiir niteliği taşıdığı araştırmacılar tarafından ara ara dile getirilir. Bu konudaki son çalışma Özgür İldeş’e aittir. İldeş, rekonstrüktif okuma biçimiyle Haşim nesrini yeniden değerlendirdiği makalesinde Ahmet Haşim’in nesirlerinin aslında kavramsal kısımları dışarıda bırakılıp dizeler ve imgelerle birleştirildiğinde bu metinlerin mensur şiir özelliği taşıdığını iddia eder (İldeş, 2019: 361). Yazarın söyledikleriyle çelişen bu durumda aslında Ahmet Haşim’in bunu bilinçsiz olarak denediği muallaktır. Çünkü sanat ile edebiyatı dolayısıyla şiiri eşdeğer gören yazar, sanatı bir yükselme olarak tanımlar. Ahmet Haşim’e göre şairin gayesi de genel arzuları ifade eden, büyük hayat duygularını kucaklayan ve ebedî acıları, sevinçleri anlatan sembollere yükselmektir. Gerçek şair ise insanı doğal bir olay gibi görecektir ve bir devrin adamını değil, ebedî insanı, devirleri aşan, zaman ve mesafeyi yenen insanın eserlerinde yaşatacaktır. Şiirin anlamı nesir gibi açık olmamalıdır. Çünkü şiir anlamı açıklanacak bir uğraş değildir. Şiirin anlamını her insan kendi ruh seviyesine göre farklı anlayabilir. Şiirde önemli olan mana değil söyleyiş tarzıdır (Okay, 2018: 98).

Divan Edebiyatı

Ahmet Haşim, Klasik edebiyata yöneltilen taklitçi, yapay gibi yakıştırmalardan haberdardır. Ancak o, Divan edebiyatını Şinasi’den sonraki edebiyattan daha samimi ve daha az yapay olarak görür. (Ahmet Haşim, 2018: 155). Yazar, yine de her ikisinin taklit edebiyatı olduğunu söyler. Ahmet Haşim, şark ve garp taklitçiliğini ayrı düşünür. Çünkü Batı medeniyeti tamamen kültürümüze yabancıdır.

Yazılarında bazı Divan şairlerine değinen Ahmet Haşim’in, beğendiği en büyük Divan şairi

Cilt/Volume 5, Sayı/Issue 2, 2024

Nedim'dir. Şaire göre Nedim, son senelerde ismi her ağızda dolaşan yegâne büyük şairimizdir. Nedim Divanının yeni baskısının yapılması, Haşim'i son derece memnun eder. Basımı için çalışan Halil Nihad Bey'i över. Ona göre Nedim'den önceki eski büyük şairlerimizde sevgili etsiz, renksizdir. Nedim'de ise sevgili şöyle tasvir edilir: "Kanı damarlarında sıcak bir hayatla dönen, öpülmek için kanlı bir dudağı, gamze için siyah gözü, kirpiği, kaşı ve derâguş için mühlik sinesi, kolları olan bir dişidir ki en ufak bir işvesi, efkâr-ı mücerredenin topunu birden raksa getirmeğe kâfi gelir" (Ahmet Haşim, 2019: 162).

Nedim divanlarının gazel ve şarkı kısımları, dünyanın hiçbir edebiyatından misli bulunmayan kanlı, kırmızı, ateşli bir şiirle doludur. Yazar, Nedim divanının bu yeni baskısının gözden geçirerek birkaç nokta üzerinde durmuştur. "Şiir-i Kadîm" başlıklı yazısında tabiat dediğimiz dağ, taş, kuş, ağaç gibi doğa tasvirlerinin Divan şiirinde yeri yoktur. Eski şairler mevsimle ilgilenmez. Divan şiirinin söz konusu ettiği hayvan ve bitki ancak sevgiliden ibarettir (Ahmet Haşim, 2019: 164). Haşim'in nesirlerinde de hayvan ve tabiat mühim bir yer teşkil eder. Şairin Nedim'e yönelik ilgilerinden birisi de budur.

Ahmet Haşim'e göre fikirler tıpkı yılanlar gibi mevsim mevsim değil, gün gün derilerini değiştirir. Bu yüzden ona göre Nef'i, Bâki, Nedim hatta Cenap bugün artık bir fosil durumundadır. Ancak Fuzulî'nin dilini anlamamaktan bile aciz olsak o şekliyle değil, eserinin içine hapsettiği esrarengiz bir hayatla taze bir şekilde durur (Ahmet Haşim, 2014: 124). Yazara göre Fuzulî bir dehadır. Fuzulî, Nef'i, Şeyh Galip'in anlaşılmasının hatta bütün bir Türk edebiyatının küçümsenmesinin, Batı edebiyatının yüceltilmesinin nedenini yabancı bir dilin tam olarak anlaşılmasında bulur. Ahmet Haşim, böyle düşünenleri "zavallı" olarak nitelendirir. "Eğer onlar Fransızca, İngilizce, Almancayı kendi dilleri gibi anlasaydılar görecekerdi ki, Musset, Byron ve Heine onlar için Fuzulî, Nef'î ve Şeyh Galip'den daha az boş değil. Zira boşluk onların ruhunda ve zekâsındadır" diyerek bunun aksini ispatlamış olur (Ahmet Haşim, 2014: 238).

Edebiyat-ı Cedide

Yazar, Şinasi'den önce ile Şinasi'den sonra olmak üzere bir ayrıma gider. Ona göre Şinasi bir milattır. Tanzimat'tan sonra Türk edebiyatı yönünü Batıya daha çok Fransız edebiyatına çevirmiştir. Ancak Doğu edebiyatının taklit edilmesinden kurtulan Türk edebiyatı, bu defa Batı edebiyatını taklit etmektedir. Yazara göre bu edebiyat daha samimiyetsizdir (Karadere, 2020: 295). Yazar sıklıkla Tanzimat edebiyatı terimini kullanmaz. Bilindiği gibi Tanzimat edebiyatı terimi Millî edebiyatçılar tarafından uydurulmuştur (Okay, 2017: 55). Millî edebiyatçılara kadar "Edebiyat-ı Cedide" olarak adlandırılan bu dönem bugün Tanzimat edebiyatı olarak adlandırılmaktadır. Edebiyat-ı Cedide ise bugün yalnızca Servet-i Fünuncular için kullanılmaktadır. Ahmet Haşim de Edebiyat-ı Cedide derken yalnızca

Cilt/Volume 5, Sayı/Issue 2, 2024

Servet-i Fünuncuları kasteder. Eleştirmenin çok sık değiştirdiği fikirlerin bir yansıması da Servet-i Fünun ve yazarları üzerine olmuştur. Çünkü bu edebiyatı melez edebiyat olarak görür ve milli duyarlılığa yabancı olarak nitelendirir (Demirci, 2017: 153). Yazar, bu edebiyatı daha çok kullandığı dil yönünden eleştirir ve kendi döneminde Edebiyat-ı Cedide mecmuası ve bu mecmuaya sahip topluluğun memleketin en mühim, en ciddi ve en ziyade “elit” olan bu hareketin en parlak senelerinde yazdıkları sahte numunelerle dolu olduğunu düşünür (Ahmet Haşim, 2018: 157). Haşim kendisiyle yapılan bir mülakatta edebiyatımızın hiçbir zaman hakiki ve ciddi bir şekilde batı tesirinde kalındığını zannetmediğini söyler. Edebiyat-ı Cedide’den zamanımıza intikal etmiş hiçbir kâr ve fayda yoktur der (Ahmet Haşim, 2018: 159). Ancak 1933 yılında yaptığı başka bir mülakatında bunun tam tersini söylemektedir:

“Servet-i Fünun edebiyatı umumî fikriyatımıza nazaran hâlâ çok ileridedir. Ben harpte iken, samimi dakikalarda arkadaşların okuduğu hep Fikret’ti. Fikret’in vefatını biz Çanakkale’de öğrenmiştik. Bu haberi getiren, şamlı bir muvazzaf zabıt idi ki sesi, bildirdiği felâketin elemiyle titriyordu. Ve hatırlıyorum, o gün karargâhımız bir matem durgunluğu içinde kalmıştı. Halit Ziya’ya gelince hayatımızda ve efkârımızdaki tahavvülâtta doğrudan doğruya mesul olan zattır. Gördüğünüz son tipteki genç kadınlar ve genç erkekler Aşk-ı Memnu sayfalarından hayata dökülüyor. Geçkin hanımlar bizde Firdevs Hanım hâlinde, genç kız bizde Nihal’i geçmedi. Genç erkekler ekseriyetle hâlâ Behlül ayarındadır” (Ahmet Haşim, 2018: 152).

Ahmet Haşim kendisi ile yapılan bir mülakatta Fecr-i Âti topluluğuna kendisini tamamen kaptırmadığını söylemektedir. Esasen o, “Fecr-i Âti” adını da beğenmez. “Bizde Fecr-i Âti şairleri, ruha ve manaya tamamen ilgisiz kalarak sembolizmin bütün o boyalı paçavralardan yapılmış hariçî dekorlarını Türkiye’ye taşımişlardır” (Ahmet Haşim, 2019: 333).

Yedi Meş’ale şairleri

Ahmet Haşim, “Yedi Meş’ale” adını da mübalağalı bulur. Ona göre Yedi Meş’ale şairleri, yeni hiçbir şey vücuda getirmiş değildirler. Ancak yine de bu gençler neşe ve hayat muhabbeti açısından yenidir. Haşim bu şairleri, şair kaleminden ziyade ressam fırçası ile çalıştıklarını düşünür. *Yedi Meşaleciler* başlıklı yazısında yazar, özellikle Meş’ale şairlerinin genç olduklarını vurgular. Her şeye rağmen Haşim onların yazdıklarını merakla okur: “Mamafih acele etmemeli, henüz bahar manzarası içinde, taze yaprak gürültüleriyle salınan bu fidanları, tekemmül etmiş bir ağaç tarzında tenkit etmek insafsızlık olur” (Ahmet Haşim, 2019: 331). Ahmet Haşim, Meş’ale şairlerine genç oldukları için müsamaha gösterirken bundan 3 ay önce yazdığı bir makalesinde yeni şairlere bakışı hiç de iyimser

Cilt/Volume 5, Sayı/Issue 2, 2024

değildir. Bu yazıda “Genç şairler!.. Yalanın aziz çocukları!.. Allah sizi yenilikten saklasın!..” diyerek onları uyarır (Ahmet Haşim, 2014: 103). Haşim, yeni şairlerin kendilerini yeni sanmasının nedenini eskiden habersiz olmalarına bağlar.

Edebiyatta Taklit

Edebiyatta taklit meselesi bahsinde yazar, aynı edebiyat içinde taklit ve çeşitli edebiyatlar arasında taklit bahsinde ayırır. Ona göre aynı edebiyat içinde taklidin hiçbir değeri yoktur. Çeşitli edebiyatlar arasındaki taklit ise ona göre bir terakkidir. Fransız edebiyatı, Yunan ve Latin edebiyatının taklidiyle beslenmiştir. Racine, Euripide’yi taklit etmiştir. Victor Hugo’nun nesli de Almanların ve İngilizlerin taklidi ile yükselmiştir. Edebiyatta kabul edilen model uzak ve yabancı olduğu takdirde ortaya çıkan ürün değerli olur. Aksi takdirde hiçbir önem arz etmez. Ahmet Haşim, bir edebiyat eserinden para kazanılma amacı güdülmemesi gerektiğini söyler. Aksi takdirde böyle bir edebiyata hiçbir memleketin ihtiyacı olmayacaktır (Ahmet Haşim, 2014: 218).

Edebiyatta Mukayese

Yazar, edebiyatta mukayese konusunda bazı filozofların bu yöntemin yanlış sonuçlara neden olduğunu söylemesini doğru bulur. Ona göre mukayese ancak iki aynı cins arasında yapılmalıdır. O, meyveler ile örnek vererek karpuz ile karpuz, portakal ile portakal arasındaki hacim ve tat farklılıklarının araştırılabileceğini söyler. Ancak bu kurala uymayan mukayeseler yanlış hükümlere neden olmaktadır (Ahmet Haşim, 2014: 226). Yazar, mukayeseli edebiyat konusunda edebiyat sahasından bir örnek vermemiştir. Bu nedenle yazarın yukarıdaki sözleri yalnız edebiyatta mukayese konusunda değil tüm disiplinlerde bir mukayese kastedilmektedir.

Şiir Tercümelere

Ahmet Haşim, şiir tercümelerine de sıcak bakmaz. Ona göre bu boş bir uğraştır. Şair, bunu kavun ve portakal örneği üzerinden verir (Ahmet Haşim, 2014: 152). Haşim, genelde görüşlerini ya hayvanlar ya da doğadaki diğer unsurlar ile kıyaslayarak açıklar. O, kadın ile şiir arasında bir bağ kurmuştur. Şair de kadın gibi, insanlığın en iptidâî merhalesinde kalmış, manen münkariz bir hayvandır. Şiir kitaplarının öncelikli müşterileri kadınlardır. Zihniyet itibari ile de birbirine benzeyen şair ve kadın, arkadaşsız kalınan bir ortamda birbirlerini anlamaktadırlar (Ahmet Haşim, 2014: 207).

Ahmet Haşim, şiir ve şairlik konusundaki meseleleri kendi poetikasına göre açıklar. Şair için ay, güneş, dağ, yıldızlar icabına göre dost veya düşmandır. Haşim için bunlar yalnızca düşmandır. Haşim’in tenkit anlayışında şiir ve şairin görevinin ne olduğu kesindir. Bu

noktada nesirlerinde de çelişkiye asla yer vermeyen yazar bir şairin bilim adamları gibi birtakım işleri yürütmede felakete yol açabileceğini düşünür. “Aşk işlerinde ‘kadın’, içtimaî işlerde de daima ‘şair’i aramalı diyen yazar şairlerin uğraşısının “hayal” olacağını düşünmektedir (Ahmet Haşim, 2019: 260). Halbuki Haşim, birçok yazısında çelişkilere düşmüştür. Bugün söylediğini yarın reddedebilmektedir. Ancak şiir ve şairlik konularındaki görüşlerini yazar hiç değiştirmemiştir. Diğer konularda söyledikleri değişiklik gösterebilmektedir. Nitekim Duman, çalışmasında Haşim’in bazı yazdıklarıyla parçanın edebî bakımdan taşıdığı değer ile savunulan fikrin kıymeti örtüşmese de okurda “Zihni bir hareket” meydana getirdiği için pragmatik olarak tesirli olduğunu söyler (Duman, 2020: 57).

Şair ve Yazarlar Hakkındaki Görüşleri

Ahmet Haşim, beğendiği ve beğenmediği yazarları da yazılarında anmakta çekince görmemiştir. Ancak onun yazarlar hakkındaki fikirleri tam olarak doğru addedilemeyebilir. Çünkü onun ruh iklimi oldukça değişkendir. Bir yazısında “Galat-ı hilkat” olarak nitelediği Süleyman Nazif’i başka bir yazısında muhterem bir çınara benzetir (Duman, 2020: 50). Şairin benzer tavrı Halit Ziya’dan bahsettiği yazılarında da görülür. *Aşk-ı Memnu* üzerine yazdığı bir yazısında Halit Ziya’nın yeni yaşam tarzını bu romanında inşa ettiği için başarılıdır. Ancak 1925’teki bir mülakatında gençler, Halit Ziya’dan olumlu bir kazanç elde edememektedir (Karadere, 2020: 325). Tanpınar, Ahmet Haşim’in bu tavrını somut bir hatıra ile örneklendirir. “(...) zaman zaman çılgın asabiyetleri, haksızca hücumları ve zalim istihzaları olurdu. Esasen kendisi de bütün bunlara biraz sonra gülerdi” (Tanpınar, 1969: 312). Enginün ise Ahmet Haşim’in darılmadığı, tartışmadığı, arkasından söylemediği veya yazmadığı kimsenin olmadığını söyler (Enginün, 2001: 133). Yazarın yalnızca Yakup Kadri hakkında yıkıcı bir eleştiride bulunmadığı muhakkaktır. Bunun nedeni Yakup Kadri’ye karşı derin bir dostluk hissetmesine bağlanılabilir. Ancak yine de yazar, Yakup Kadri’ye kırgın gitmiştir. Yakup Kadri, Ahmet Haşim’in monografisini yazdığı kitabında Ahmet Haşim’in kendisiyle beraber bazı arkadaşlarına kırgın gittiğini söyler. Bunun sebebinin Yakup Kadri, Ahmet Haşim’in kendisi için birçok şey yapılabilecekken arkadaşlarının yapmadığını düşünmesine bağlamaktadır (Karaosmanoğlu, 2000: 25). Ancak yine de Ahmet Haşim birçok kişiye kırgın gitmişken birçok dostu ölümünden önce veya sonra kendisini affetmiştir. Enginün yalnızca İsmail Hakkı Baltacıoğlu’nun onu ölümüne kadar affetmediği söyler (Enginün, 2001: 133). Ahmet Haşim’in en beğendiği iki edebiyatçı Mehmet Emin Yurdakul ve Yakup Kadri’dir. “Yakup Kadri” başlıklı yazısı başlı başına Yakup Kadri’ye olan övgüler ile doludur. “Yakup Kadri’de şahıs ve eser, yekdiğerine aydınlıktan karışan iki meşaledir. Yakup Kadri’nin

hiçbir yeniliği olmasaydı bile, eserinin sanatkârı olmak yeniliği, onun için edebiyatımızda kâfi bir unvan-ı şeref olurdu” (Ahmet Haşim, 2019: 25). Ahmet Haşim, yazılarında Yakup Kadri'nin fikirlerine de daima bağlı kalmıştır. Bunları kısa alıntılarla yazılarına ekler. Yakup Kadri'nin *Sağanak* adlı piyesinin sahnede oynanması onu etkilemiş, fikir onun fikri gibi etkili bir ruhun ateşli parıltıları gibi olduğu müddetçe seyirci bunu soluk soluğa takip edecektir. Yakup Kadri'nin *Ergenekon* adlı kitabı hakkında da bir yazı yazan Haşim, bu kitabı son günlerin en önemli neşriyat hadisesi olarak niteler (Ahmet Haşim, 2014: 263). Yakup Kadri Millî Mücadele zamanında Anadolu'nun halini bizzat görmüş biridir. Bu nedenle yazarın kitabına *Ergenekon* adını vermekle çok isabetli bir karar almıştır. Ahmet Haşim'e göre bu aynı zamanda Türklerin destanını da hatırlattığı için milli ve edebi bir şaheserdir. Yakın dostlarına yönelik eleştirilerinde yazar oldukça cömerttir.

Yazar, Mehmet Emin'i de “Millî Türk Şairi” olarak över. Onun nesirleri hakkında “Alelade bir nesir olmaktan ziyade, vezne uydurulmamış bir şüirdir” diyerek yazının devamında şiir ile nesir ile ilgili düşüncelerini açıklar. Anlaşıyor ki Haşim'in dikkatini Mehmet Emin'in Türkçülük fikirleri çok etkilemiştir. Çünkü Mehmet Emin'i şiiri dışında, hemen hemen yalnızca bu yönüyle över. Kendisine yazdığı bir mektupta ona “Büyük Türk şairi Mehmet Emin Beyefendi” diye atıf yapmıştır. Mehmet Emin hece veznini burjuva vezni yapmağı ilk düşünen şairdir. O, Anadolu'yu dolaşmış, Anadolu toprağının şiiri ile büyülenmiştir. Bu nedenle Haşim'e göre onun şiirleri bir ıstıraba deva olmak için yazılmıştır (Ahmet Haşim, 2018: 155). Şiir ve nesrin farklı türler olacağını sık sık vurgulayan şaire göre Mehmet Emin gibi ahenkli şairler, nesri yalnızca uşaklarını çağırmak ve onlara emirler vermek için kullanmalıdır.

Ahmet Haşim'in beğendiği yazar ve şairler bir yana beğenmediği ve münakaşalara girdiği başlıca yazarlar Peyami Safa, Nazım Hikmet'tir. Haşim'in söz konusu yazarlar hakkında verdiği hükümlerin tamamını da doğru kabul edebilmek güçtür. Ancak bu yazarların olumsuz yanlarını verdiği gibi kısa da olsa olumlu şeyler söylemiştir. Yazarın yazılarına bakıldığında yazarlar hakkında söyledikleri olumlu yazılar olumsuz olanlara göre daha fazladır. Haşim, bütün olayları kendisinden pay biçerek yorumlar. Bu bir bakıma onu narsizme götürebilecek ayrıntılardır. Ercan Yılmaz, Ahmet Haşim'in çirkinlik fenomenini şiir yoluyla bir çeşit narsizme dönüştürdüğünü söyler (Yılmaz, 2015: 80). O, tenkit yazılarıyla bir üstünlük arayışı içindedir. Burada şüphesiz geçmişte yaşadığı trajedilerin rolü büyüktür. Haşim “Aşağılık kompleksini” sürekli beraberinde taşır. O, bunu hem kabullenir hem de bundan kurtulmak için kendini üstün göstermeye çalışır. Bunun yöntemlerinden biri de diğer insanları aşağılamaktır. Bu da insanı kibre, tiksintiye, saldırganlığa götürür (Topçu, 2018: 109).

Birçok kişi Nazım Hikmet'in şiirine hayran olmuştur. Bazıları onun şiirini Valantino'nun zülfü, Douglas'ın bıyığı, Josephine Baker'in raksı zannederek hayranları arasına girmişlerdir. Ahmet Haşim, "Sihhatli ve faziletkâr Nazım Hikmet! Sen böyle anlaşılmaya ve sevmeye lâayık mıydın" diye sorar. (Ahmet Haşim, 2014: 240). Bazıları Nazım Hikmet'in şiirini her şeyden önce bir fikir şiiri addeder. Ahmet Haşim'e göre 835 Satır'ın güzelliği böyle fikirlerde aranılmamalıdır. Çünkü ona göre, makine mühendisi olmak istemek varken niçin makine olmayı temenni etmelidir? Nazım Hikmet'in şiiri yenidir. Daha önce alışık olduğumuz vezinlerden, duyduğumuz şarkılardan, dili ise bizim bugüne kadar kullandığımız şiir diline benzememektedir. Ancak şair tarzını kendisi icat etmemiştir. Bu biçimdeki şiirler şimdi dünyanın her tarafında yazılmaktadır. Nazım Hikmet yalnızca bu tarzı anlamış, Türkçeleştirmiş, bu iklimin toprağında tutturabilmiş olmakla büyük bir yeni şairimizdir (Ahmet Haşim, 2014: 240). Ahmet Haşim henüz Galatasaray Lisesi'nde öğrenim gördüğü sıralarda serbest bir vezin düşündüğünü, bunu da *Yollar ve O Belde* adlı iki şiirinde denediğini söylemektedir. Ancak bu yazarın istediği başarıyı getirmemiştir. Nazım Hikmet aynı şeyi 16 sene sonra şimdi denemektedir. Haşim, Nazım Hikmet'ten alıntılar yaptığı "Yeni Bir Şair Hakkında Birkaç Satır" başlıklı yazısında şairin tarzını köhne bir romantizmin bayat hassasiyetine benzetir. Nazım Hikmet, işgal seneleri sırasında Anadolu'ya geçmiş oradan da Moskova'ya tahsile gitmiştir. O sıralarda Nazım Hikmet'in adını duymamakla memnun olan Haşim bu sessizlik tatlı, duyulmamış bir samimiyette bir musiki ile hafif hafif bozularak Moskova'daki şairin şiirlerinden dağınık parçalar ağızdan ağza dolaşarak İstanbul'a kadar gelmiştir. Şairin serbest hece vezni tarla, kır, dağ yeşilliği, sema maviliği ve güneş ziyası içinde neşeli bir panayır musikisini andırmaktadır. Aruz veznini kendi amaçlarına yeterli bulmayan Nazım Hikmet, serbest nazım fikrini, hece vezninde geliştirmiştir. Bu nedenle yazar, Nazım Hikmet'in öncüsü olduğu serbest nazımın ilerlediğini de takdir eder (Ahmet Haşim, 2019: 245).

Yazar, Peyami Safa'nın haftalık çıkan *Cumhuriyet* gazetesindeki yazılarını takip etmektedir. Belirli zamanlarda sanat eseri yok şeklinde sloganlar moda haline gelir. Peyami Safa, bu düşüncede olanları tenkit eder. Peyami Safa, aynı yazıda Ahmet Haşim ve Yakup Kadri'yi de kastederek görüşlerini açıklamıştır. Haşim, bu yazıya cevap olarak şunları söyler:

"Yakup Kadri, alenî hakaret karşısında ne düşünür bilmiyorum. Bana gelince, dünya üzerinde yanlış ve yalanı düzeltmek vazifesinin kendisine ait olduğunu, Don Kişot'tan sonra, bu ciddiyetle söyleyebilen adamın sözlerinden, hatta bütün harekâtından mesul addedilmemesi lâzım geleceği kanaatindeyim. Asabı perişan zavallı dostum! Yalanı düzeltmek için doğruyu bilmek lâzım değil mi?" (Ahmet Haşim, 2014: 133).

Ahmet Haşim, başlı başına Peyami Safa'ya dair bir yazı yazmamıştır. Bütün yazdıkları Peyami Safa'nın kendisi hakkındaki sözlerine yanıt niteliğindedir. "Fikirlerde İnsiyak" başlıklı yazısında da Peyami Safa'nın kendisi hakkındaki fikirleri yerine, şahsını hedef göstererek hakaret davasına mevzu olabilecek kadar saldırmasını anlayamadığını söylemektedir. Burada Ahmet Haşim'i en çok rahatsız eden şüphesiz kendisinin doğduğu yer ile suçlanmış olmasıdır.

SONUÇ

Türk edebiyatında teorik tenkitten ziyade eser ve yazarlar üzerinden tartışmalar daha fazla gelişmiştir. Bu nedenle edebiyatımızda münakaşalar ve kalem kavgaları yaygındır. Ahmet Haşim de bazı münakaşalara girmiştir. Bu münakaşalarda yazarın oldukça saldırgan tavrı araştırmacılar tarafından dile getirilir. Muhakkak olan Ahmet Haşim'in oldukça kırılğan mizacıdır. Ahmet Haşim ölümüne kadar kurtulamadığı bu mizacı nedeniyle döneminde oldukça saldırgan bir eleştirmen olmuştur. Bu nedenle o, tenkitlerinde Yahya Kemal gibi objektif olamamıştır. Kabul edilebilir ki Ahmet Haşim'in eserler ve yazarlar hakkındaki hükümleri bir tenkitçiden ziyade duyarlı bir sanatkarın görüşleridir.

Yazarın Batılı tenkitçilerin eserlerin aradığı her alanda mükemmeliyetçilik arayışı onu kusur bulmaya zorlamış bu nedenle de uzmanı olmadığı alanlarda da münakaşaya girmesine neden olmuştur. Haşim'in teorik tenkit sahasına girebilecek pek fazla yazısı bulunmaktadır. Bu değerlendirme yazılarında esas önemli olan bu tenkitlerinden ziyade teklifleridir. Çünkü o, birçok yazısında meseleyi ele aldıktan sonra çözümlerini de açıklamıştır. Ahmet Haşim bir yazısında söylediği "Fikirler yılan derisi gibi sürekli değişir" cümlesine sonuna kadar bağlı kalarak yorumlarını sık sık değiştirmiştir. Bu nedenle onun gerek yazarlar üzerine gerekse eserler üzerine olan görüşleri kesinlik göstermese de okurlar üzerinde bir tesir bıraktığı doğrudur.

KAYNAKÇA

- Ahmet Haşim (2014), "Münekkit", **Bize Göre ve İkdamdaki Diğer Yazıları** (haz. İnci Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ahmet Haşim (2014), "Ne Demeli", **Bize Göre ve İkdamdaki Diğer Yazıları** (haz. İnci Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ahmet Haşim (2019), "Alev, İmla, Kelime ve Edebiyat-ı Cedide", **Gurabahane-i Laklakan ve Diğer Yazıları** (haz. İnci Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ahmet Haşim (2019), "Resim Sergisi", **Gurabahane-i Laklakan ve Diğer Yazıları** (haz. İnci Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.

- Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ahmet Haşim (2019), "Ressamlarımız Hakkında Bir Mütalaa", **Gurabahane-i Laklakan ve Diğer Yazıları** (haz. İnci Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ahmet Haşim (2019), "Müterci Mimari", **Gurabahane-i Laklakan ve Diğer Yazıları** (haz. İnci Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ahmet Haşim (2019), "Yeni Bina", **Gurabahane-i Laklakan ve Diğer Yazıları** (haz. İnci Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ahmet Haşim (2014), "Bir Çirkinlik Şaheseri", **Bize Göre ve İkdamdaki Diğer Yazıları'** (haz. İnci Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ahmet Haşim (2014), "Kendini Beğenmek", **Bize Göre ve İkdamdaki Diğer Yazıları'** (haz. İnci Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ahmet Haşim (2014), "Milli Türk Şairi Mehmet Emin", **Bize Göre ve İkdamdaki Diğer Yazıları'** (haz. İnci Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ahmet Haşim (2019), "Nedim Divanı'nın Yeni Tab'ı", **Gurabahane-i Laklakan ve Diğer Yazıları** (haz. İnci Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ahmet Haşim (2019), "Şi'r-i Kadim", **Gurabahane-i Laklakan ve Diğer Yazıları** (haz. İnci Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ahmet Haşim (2014) "Bir Karie Cevap", **Bize Göre ve İkdamdaki Diğer Yazıları'** (haz. İnci Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ahmet Haşim (2014), "Anlamamanın Faydası", **Bize Göre ve İkdamdaki Diğer Yazıları'** (haz. İnci Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ahmet Haşim (2018), "Ahmet Haşim Bey'in Nezdinde Birkaç Saat", **Frankfurt Seyahatnamesi ve Mektuplar, Mülakatlar, Kaynaklar** (haz. İnci Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ahmet Haşim (2018), "Ahmet Haşim Bey", **Frankfurt Seyahatnamesi ve Mektuplar, Mülakatlar, Kaynaklar** (haz. İnci Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ahmet Haşim (2019), "Hayatta Olduğu Gibi", **Gurabahane-i Laklakan ve Diğer Yazıları** (haz. İnci Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ahmet Haşim (2014), "Genç Şairlere", **Bize Göre ve İkdamdaki Diğer Yazıları'** (haz. İnci Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.

- Ahmet Haşim (2019), "Yedi Meşaleciler", **Gurabahane-i Laklakan ve Diğer Yazıları** (haz. İnci Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ahmet Haşim (2014), "Lüzumsuz Merhamet", **Bize Göre ve İkdamdaki Diğer Yazıları'** (haz. İnci Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ahmet Haşim (2014), "Bağ Bozumu", **Bize Göre ve İkdamdaki Diğer Yazıları'** (haz. İnci Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ahmet Haşim (2014), "Bir Takdim", **Bize Göre ve İkdamdaki Diğer Yazıları'** (haz. İnci Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ahmet Haşim (2014), "İki Geri Kalmış İnsan", **Bize Göre ve İkdamdaki Diğer Yazıları'** (haz. İnci Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ahmet Haşim (2019), "Hayal", **Gurabahane-i Laklakan ve Diğer Yazıları** (haz. İnci Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ahmet Haşim (2019), "Yakup Kadri", **Gurabahane-i Laklakan ve Diğer Yazıları** (haz. İnci Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ahmet Haşim (2014), "Ergenekon", **Bize Göre ve İkdamdaki Diğer Yazıları'** (haz. İnci Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ahmet Haşim (2014), "835 Satır", **Bize Göre ve İkdamdaki Diğer Yazıları'** (haz. İnci Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ahmet Haşim (2019), "Yeni Bir Şair Hakkında Birkaç Satır", **Gurabahane-i Laklakan ve Diğer Yazıları** (haz. İnci Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ahmet Haşim (2014), "Edebiyat Bahisleri", **Bize Göre ve İkdamdaki Diğer Yazıları'** (haz. İnci Enginün & Zeynep Kerman), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Demirci, İbrahim (2017), **Ahmet Hâşim'in Nesirleri**, Ebabel Yayınları, Ankara.
- Duman, Mehmet Akif (2020), "Pragmatizm ve Dil- Eylem Teorisi Kapsamında Ahmet Haşim'in 'Bize Göre'si Yahut Nesir Yazarı Ahmet Haşim'in Meslek Sırları", **Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Trakya.
- Enginün, İnci (2001), **Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları**, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Enginün, İnci (2018), **Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı**, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Feridun, Hikmet (1934), "Bir Edebiyat Dedikodusu" **Akşam**, 1 Kânunsani.
- Gariper, Cafer (2014), "Necip Fazıl'da ve Ahmet Haşim'de Başın Aykırılığı ve Horlanması",

Bilig Dergisi, Türkistan.

İldeş, Özgür (2019), "Haşim Nesrine Yeni Bir Bakış: Haşim'in Mensur Şiirleri" **Türkoloji Dergisi**, 23(2), 334-374, Ankara.

Karadere, Pınar (2020), "Mektup, Mülakat, Kartpostalları İle Ahmet Haşim ve Yahya Kemal Beyatlı", **Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

Karakoç, Şafak (2020), **Bilgelerim ile Birlikte Dil ve Edebiyat Üzerine Söyleşiler**, Kutlu Yayınları, İstanbul.

Okay, Orhan (2017), **Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı**, Dergâh Yayınları, İstanbul.

Okay, Orhan (2018), **Poetika Dersleri**, Dergâh Yayınları, İstanbul.

Öztürk, N. "Ahmet Haşim'in İmge ve Ütopya Dünyası", **Artuklu Toplum ve Bilim Dünyası**. 2016

Sevgi, Ahmet & Özcan, Mustafa, **Ali Canip Yöntem'in Yeni Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri**, Sözler Basım, Yayın, Dağıtım, Konya 1995.

Tanpınar, Ahmet Hamdi (1969), **Edebiyat Üzerine Makaleler**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

Tonga, Necati (2020). "Ahmet Haşim'in Kitaplarına Girmemiş Bir Mektubu"
www.gtz.com. (Erişim tarihi: 10 Kasım 2023).

Topçu, Hayrunisa (2018), "Aşağılık Karmaşasına Hapsolmuş Bir İsim: Ahmet Haşim", **Sefad** (40): 103-118.

Tural, Sadık (1993), **Şahsiyetler ve Eserler**, Ecdâd Yayım- Pazarlama, Ankara.

Türk Şiirinin Yıldızlarından Ahmet Haşim 241 (2017), Hece Dergisi Özel Sayı: 33, Yıl: 21, Sayı: 241.

Yılmaz, Ercan (2015), "Yahya Kemal ve Ahmet Haşim'de Güzel Algısı" **Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

Yumuşak, Firdevs Canbaz (2012), "Ahmet Haşim'in Şiir Dünyası ve Şiirinin Kaynakları Üzerine Bazı Notlar", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi** C.5.

Yüce, Sefa, (2020), "Dergâh Mecmuası"nda Resim Teması", **Söylem Filoloji Dergisi** 5(2): 395-400.